

Наш Језик

ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXV/1—4

**БЕОГРАД
2004**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXV

Св. 1–4 (2004)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

Књижевни језик

Појам <i>VERUM FOCUS</i> и његово сигнализовање у савременом стандардном српском (МИЛКА ИВИЋ)	1
Морфоолошке алтернације и морфолошка анализа (на примерима из српског књижевног језика) (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	6
Статистички и кориснички оријентисана граматика: пример именица мушког рода (ДАНКО ШИПКА)	13
Анализа приступа придевима у сербохрватистичким граматикама (ВЕСНА ЛОМПАР)	23
Придеви с наставком <i>-ић</i> (МИЛАН ШИПКА)	30
Придеви и прилози с префиксом <i>без-</i> (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ)	46
Називи за животиње у српском језику с обзиром на њихов род (САЊА ЂУРОВИЋ)	54

Историја књижевног језика

Реконструкција самогласника у критичком издању Горског вијенца (РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ)	67
--	----

Стилистика

Паремииолошки стил(ови) (ЈЕЛЕНА ЈОВАНОВИЋ)	117
--	-----

П р и л о з и

Перципирање финалних вокала у деklinацији страних мушких имена и презимена на вокал (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	137
---	-----

П р и к а з и

Српски језички приручник (РАДА СТИЈОВИЋ)	155
Стана Ристић, Експресивна лексика у српском језику (БОЈАНА МИЛОСАВЉЕВИЋ)	159
Нови језички савјетник (СРЕТО ТАНАСИЋ)	163
Маја Ђукановић — Жељко Марковић, Основи граматике словеначког језика (ТАЊА САМАРЦИЋ)	167
Семантичко-деривациони речник, Свеска 1: Човек — делови тела, (МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ)	169

Д о д а т а к

Сугестије за израду WEB сајта Института за српски језик САНУ (СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ — НЕНАД МИЛОРАДОВИЋ)	175
---	-----

МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ПЕРЦИПИРАЊЕ ФИНАЛНИХ ВОКАЛА У ДЕКЛИНАЦИЈИ СТРАНИХ МУШКИХ ИМЕНА И ПРЕЗИМЕНА НА ВОКАЛ*

У раду се, анализом примера из различитих текстова, покушавају утврдити и систематизовати фактори који утичу на перципирање финалног вокала као дела основе или као граматичког наставка у деклинацији страних несловенских мушких имена и презимена на вокал.

Кључне речи: деклинација, страна имена, финални вокал, граматичка основа, граматички наставак.

Уводне напомене

Речи које преузимамо из страних језика подлежу по правилу законитостима нашег језика — најчешће се адаптирају фонетски и морфолошки. Именице страног порекла добијају граматичка обележја именица у српском језику: род, падеж и број. Властите именице¹ су специфичан слој лексике. Оне су асемантичне и на граматичком плану обично не разликују број (Гортан-Премк 1997:21). Лична имена не могу имати конгруенцијска обележја средњег рода (изузев хипокористика, мада и ту ретко). Она су или мушког или женског рода у зависности од тога да ли се односе на бића мушког или женског пола. Страна властита имена и презимена не могу се превести, осим у случајевима интернационалних имена (*Марко, Петар* и сл.), када се могу супституисати домаћом варијантом².

У текстовима на српском језику уобичајено је да се страна властита имена јављају у транскрибованом облику, али се могу наћи и у изворном облику. У Правопису се дају препоруке за писање властитих именица у зависним падежима ако су у изворном облику (2002:187), али нема упутстава за промену транскрибованих имена и презимена

* Текст представља семинарски рад из Савременог српског језика II рађен под руководством проф. др Мирослава Николића.

¹ У раду се разматра проблем морфолошке адаптације несловенских мушких имена и презимена.

² Овај вид адаптације се данас углавном не примењује, нити је увек могуће наћи међујезички етимолошки синоним (Прћић 1995:170).

по падежима. Ни граматике савременог српског језика не разматрају детаљно ову проблематику (Соколовић 1999:153–154).

Наша мушка лична имена у номинативу се завршавају на консонант (*Предраг, Драган*), на вокал *-е* (*Павле, Миљивоје*), на вокал *-о* (*Марко, Недељко*) и на вокал *-а* (*Никола, Милија*). Флективна обележја номинатива су нулта морфема (*-ø*), вокали *-е, -о* и *-а*, а основа је консонантска. По I врсти мењају се имена на *-ø, -е, -о*, док се имена на *-а* мењају по III врсти (Станојчић–Поповић 2000:81–90). Она имају маскулински конгруенцијски индикатор, а феминински парадигматски индикатор (Ивић, М. 1966:42). Код двосложних личних хипокористика на *-е* (*Миле, Раде*) данас се из стандардног језика не искључује ни промена по II врсти коју наше граматике раније нису допуштале (СЈП 2004:125).

Презимена уз мушка лична имена променљива су и кад се завршавају на консонант (*Петровић, Вујачић* — мењају се по I врсти) и кад се завршавају на вокал (*Шкоро* — по I и III врсти, *Газивода* — по III врсти). Уз женска имена деклинирају се само презимена која се завршавају на вокал *-а* (*Колувија*). По придевској промени мењају се презимена на *-ски* (*Црњански*), док се по I именичкој врсти или по придевској деклинацији мењају презимена са придевским наставцима *-ов/-ин* (*Петров, Јаркин*) (Правопис 2002:321).

Инвентар финалних фонема код страних имена и презимена не подудара се са инвентаром финалних фонема српских имена и презимена. Поред завршетка на консонант и вокале *-е, -о* и *-а* налазимо и страна имена и презимена са финалним вокалима *-и* и *-у*. Страна мушка имена и презимена на консонант се деклинирају, и то по I врсти. Изузетак представља употреба ових имена у комбинацији са презименом, када могу бити недеклинабилна (Марковић 1958–1959 и Соколовић 1999). Деклинирају се и страна мушка имена и презимена која се завршавају на вокал, и то најчешће по I врсти. Ако се завршавају на *-а*, обично се мењају по III врсти. Међутим, финални вокал се код ових именица различито перципира у деклинацији. У једним случајевима перципира се као наставак (флективна, граматичка морфема), а у другим случајевима као део основе (Ивић, М. 1960:207).

У покушају да се одреде и систематизују фактори који утичу на перцепцију финалног вокала као дела основе или као граматичког наставка анализирани су примери ексцерпирани из штампе (дневне и ревијалне), књижевних дела и научне литературе. Коментаришу се и појединачни примери уз осврт на препоруке у нашим језичким приручницима. У излагању грађе се полази од формалног критеријума (завршног вокала).

Финални вокал *-а*

Финални вокал *-а* се најчешће перципира као граматички наставак код страних мушких имена и презимена која се завршавају кратким неакцентованим вокалом *-а*. У овом случају је финално *-а* парадигматски индикатор и одређује тип деклинације. Ова страна имена и

презимена уклапају се у систем промене имена и презимена у српском језику и деклинирају се по III врсти.

а) Имена са финалним *-а*: 1. *Марсију* није убио одмах (Тасић 2001:44); 2. Влада *Буле* Хорна данас у Мађарској није тако популарна (НИН 30. 5. 1997, 51); 3. Поручио *Јошки* да дође у његов кабинет (ВН 13. 1. 2003, 9); 4. Састао се са тадашњим министром унутрашњих послова *Јошком* Фишером (Е 15. 1. 2003, 6)³.

б) Презимена са финалним *-а*: 5. Алвару *Рекоби* ... одузет је италијански пасош (В 8. 3. 2001, 58); 6. Разговарао је са Ибрахимом *Руговом* (В 16. 10. 1999, 13); 7. мислећи при том на Факеа *Фукуду* (В 20. 5. 2003, 39); 8. Тако је дошла и до телефона Алберта *Корде* (В 31. 5. 2001, 44); 9. Осмехнуо се аутор чувене фотографије Че *Геваре* (В 31. 5. 2001, 44); 10. Председник ... нема овлашћења да ... Хосеа *Падилу* ... држи у затвору (Е 19. 12. 2003, 9); 11. Шумахер је покушао да обиђе *Моншоју* (В 17. 5. 2001, 59); 12. Помажу армији Лорена *Кабиле* (НИН 13. 5. 2000, 52); 13. сличност између Френка *Синајтре* (Е 31. 1. 2003, 23); 14. Алесандру *Нестли* заклецала су колена (ВН 24. 9. 2003, 30); 15. Марта Аргерич ... почела је да учи клавир код Вићенца *Скарамуже*, па учи код Фридриха *Гулде* (ВН 5. 9. 2002, 15); 16. Прва награда ... припала је јапанском преводиоцу *Казују Танаки* (Е 12. 3. 2003, 14); 17. Пјер Боја, фудбалер ... Камерунцу *Боју* је код нас извршена операција (Е 18. 12. 2003, 28); 18. под диригентском палицом Марчела *Роше* (Е 18. 12. 2003, 19); 19. илузија на (Питера) *Фонду* (В 17. 6. 2000, 32); 20. кћерка холивудског мегастара Хенрија *Фонде* (Е 14. 5. 2004, 16).

Деклинабилност презимена на *-а* уз женска имена потврђују следећи примери:

21. Најшира јавност на помен имена Џејн *Фонде* изражава најчешће отворену антипатију. Вежбајте са Џејн *Фондом* (Е 14. 5. 2004, 16); 22. Јелена у другом колу снаге ће одмерити са Анђеликом *Виђајом* (ВН 30. 1. 2003, 31).

Финално *-а* се перципира као наставак и код имена и презимена која се завршавају вокалском секвенцом (нпр. *-оа*). Тада имамо вокалску основу:

23. У антологији су стихови Амира *Гилбоа* (ВН 7. 10. 2002, 22).

У свим наведеним примерима јављају се вишесложна имена и презимена. Код једносложних имена и презимена финални вокал *-а* остаје део основе. Флективно обележје, тј. парадигматски индикатор ових именица је нулта морфема *-ø* (као код имена на консонант), те се оне мењају по I врсти. Тако се мења и кинеско име *Mâ*:

24. Купио сам новине у дућану господина *Маа* (Тасић 2001:36).

Овако се деклинира и име египатског бога Сунца *Ра-Раа* (Николић 1995–1996:39).

Финални вокал се перципира као део основе када је дуг (Ивић, М. 1960:207, Игњатовић 1963:213, Шипка 1984), тј. када се на њему налази неакцентована дужина, а на слогу испред краткоузлазни акце-

³ Наставак за инструментал није информативан за одређење деклинационе врсте с обзиром на то да је разлика између наставка инструментала I врсте (*-ом*) и III врсте (*-џм*) уочљива само на прозодијском плану.

нат. Присуство неакцентоване дужине или акцента⁴ на финалном вокалу утицаће на то да се он не осети као наставак јер се наша имена завршавају кратким неакцентованим вокалима. У зависним падежима овај вокал биће носилац акцента. Тако је у деклинацији презимена *Мара* финално *-а* део основе:

25. компромис са председником *Мараом* (В 27. 5. 2000, 40).

На основу овог примера не можемо закључити по којој се врсти ово презиме деклинира јер се наставци инструментала I и III врсте на графичком плану подударају. У литератури се препоручује да се ова именица мења по I врсти (Ивић, П. 1990:289 и Клајн 2002:7), с обзиром на то да је финално *-а* део основе, па је парадигматски индикатор нулта морфема *-ø*, а конгруенцијски индикатор је маскулински. Међутим, забележили смо промену презимена *Мара* и по III врсти:

26. Председник Мара је апеловао... јер је Спајд одбио понуду сир... *Марае* (В 27. 5. 2000, 40).

Финално *-а* се у овом примеру због дужине перципира као део основе. Граматички наставак у номинативу је нулта морфема *-ø* (као код имена на консонант), али он у овом случају није парадигматски индикатор. Аналогијом према многобројним именима на *-а* која се мењају по III врсти (код којих је *-а* наставак, а не део основе) ова именица је добила и наставке те врсте.

Присуство дужине на ултими у номинативу француског презимена *Тома* може да утиче на то да се финално *-а* перципира у деклинацији као део основе. На сегментном нивоу, тј. фонемским склопом презиме овог француског лингвисте поклапа се са нашим именом *Тома*, које се деклинира по III врсти. Међутим, на супрасегментном (прозодијском) нивоу уочљиве су разлике. Наше име има акценат на иницијалном слогу *Тома* или *Тома* (хипокористик), док је у француском презимену дуг финални слог без обзира на то како се изговара *Тома̃* односно неправилно, али обичније (према изворном) *Тома̃*. Вероватно је ова неподударност на прозодијском плану утицала на то да се финално *-а* не перципира као наставак и да се презиме не уклопи у морфолошки систем српског језика. Забележили смо примере у којима је финално *-а* део основе, флективно обележје *-ø*, конгруенцијски индикатор маскулински, па се вокалској основи додају наставци I врсте:

27. Студија проф. *Томаа* о говору Ниша и околине (11); Велико остварење проф. *Томаа* уклапа се у низ; Монографија проф. *Томаа* има још један крупан квалитет (12); Рад проф. *Томаа* отворио је нову епоху у нашој дијалектологији (13) (Ивић, П. 1998).

У примеру:

⁴ У говорној пракси (често под утицајем изворног изговора) овде срећемо дуго-силазни акценат, што није у складу са принципима новоштоковске акцентуације. Ово је један од видова нарушавања акценатске норме.

28. Примере које ћемо наводити и коментарисати преузети су из студије Пол-Луја *Тома* (Тома-Анђелковић 1997:70)⁵

највероватније је колебање које се јавља између уклапања овог презимена у морфолошки систем српског језика и његове промене по III врсти и промене по I врсти, коју диктира његов прозодијски лик, оставило ово презиме недеклинирано.

Раније прихваћена и одомаћена страна имена и презимена потпуно су уклопљена у морфолошки систем српског језика, без обзира на дужину финалног слога, што је случај са француским презименом *Дима-Диме-Дими* (Фекете 1971:258, Клајн 2002:7).

Код неодомаћених и за говорнике српског језика необичних страних имена и презимена јавља се теиденција чувања финалног *-а* кроз парадигму како би облик номинатива био прозиран⁶. Таква су имена типа *Бареа-Бареаа* и сл. (Фекете 1971:258).

У пракси срећемо и колебања у вези са деклинацијом имена *Франсоа*:

29. Редовно се консултовала са ... председником *Франсоаом* Митераном (ВН 2. 1. 2003, 24).

У овом примеру финално *-а* је део основе. Међутим, Клајн (2002:64) препоручује деклинацију имена *Франсоа* по III врсти. У том случају финално *-а* се перципира као наставак и одређује тип деклинације. На истом месту Клајн истиче да ово име не треба деклинирати испред презимена: „Због два вокала на крају, најпогодније је да испред презимена остане непромењено (нпр.: Франсоа Митерана, Франсоа Митераном итд.). Само ако нема друге могућности може се мењати „Франсое“, „Франсои“ итд.“ (Клајн 2002:64). Нисмо забележили овако деклинирано име *Франсоа*, али смо наилазили на недеклиниране облике:

30. У неочекиваној разочности ренесансног краља *Франсоа I* (В 18. 2. 1999, 9); 31. Ту ће бити футуристички манифест, псалм из 18. века, писмо *Франсоа* Првог (Е 16. 5. 20004, 9); 32. Ту је и проза *Франсоа* Моријака (Е 21. 5. 2004, 19); 33. Стизали су у домове *Франсоа* Митерана (Е 15. 1. 2003, 12).

Српски језички приручник (2004:315) препоручује да се ово име не мења по падежима.

У деклинацији страних имена и презимена у највећем броју случајева финални вокал *-а* се перципира као наставак. Једносложност номинатива, дужина на финалном слогу и необичност и непознатост имена, тј. принцип прозирности могу утицати на перципирање финалног *-а* као дела основе, али овакви случајеви нису бројни.

⁵ Исказивање падежног односа којем је коаутор рада прибегао (додавање падежног наставка другом делу имена) није погодно решење с обзиром на то да би се могло помислити да је ово облик генитива (през)имена *Том*.

⁶ Принцип прозирности подразумева да се из облика зависног падежа може тачно одредити облик номинатива.

Финални вокал -е

У српском језику постоји велики број имена и презимена са наставком -е. Међутим, финални вокал -е код страних имена и презимена не осећа се увек као наставак, већ се у великом броју случајева задржава кроз парадигму као део основе, а као граматички наставак у номинативу се јавља нулта морфема.

Код имена из класичних језика финални вокал -е перципира се као наставак, док се код имена из живих несловенских језика он перципира као део основе без обзира на то да ли је дуг. У време христјанизације Словена имена са финалним -е различитог порекла уклапала су се у систем деklinације словенских имена (Правопис 2002:186). Међутим, имена и презимена са финалним -е која у новије време улазе у српски језик не показују тенденцију уклапања у морфолошки систем. За говорнике српског језика та имена су неуобичајена и непозната, и зато се јавља тенденција очувања пуног облика имена кроз парадигму. Принцип прозирности утиче на чување финалног вокала у основи.

Код имена грчког и латинског порекла пракса показује да се финално -е перципира као наставак. Као давно преузета, ова имена су се уклопила у наш морфолошки систем и понашају се као имена типа *Павле*. То показују примери:

1. Од *Перикла* до Обрадовића ... После саге о *Периклу* колега Миле прелази на догдовштине Марка *Антонија* (В 31. 5. 2001, 41); 2. Код *Овидија* (Тасић 2001:43); 3. Вртић свој обрађивао је по угледу на *Вергилија* (Ман I 1998:81).

У *Историји хеленске књижевности* (Ђурић 1982) вокал -е је доследно граматички наставак код свих имена (*Емјодокле*, *Касије*, *Софокле*, *Теодокће* итд.). Исто је и у *Прегледу римске књижевности* (Будимир-Флашар 1978): *Ајије*, *Еније*, *Клаудије*, *Публије*, *Хорације* итд.

Међутим, вероватно аналогijом према многобројним примерима имена из других језика у којима се финално -е перципира као део основе, забележили смо и пример грчког имена у коме је -е део основе:

4. Атеље Дерета ... је објавила и капитално дело Диогена *Леартијеа* (ВН 23. 2. 2003, 20).

Финални вокал -е се перципира као наставак у имену и презимену етиопијског владара:

5. лични предмети бившег етиопијског владара *Хаила Саласија* (В 17. 5. 2000, 39).

Деклинабилност презимена *Пијаде* је спорна (Николић 1995–1996: 39). Поред недеklinираних облика:

6. Био сам пратилац Моше *Пијаде*; 7. погодност што сам дошао са Мошом *Пијаде* (Е 14. 3. 2003, 21),

наилази се и на деклиниране облике. У овом случају -е се перципира као граматички наставак, али је овај пример стилски маркиран:

8. Рекао бих: српском народу доста је Броза, *Пијада* (НИН 30. 5. 1997, 5).

Имена и презимена из различитих живих језика имају тенденцију чувања финалног вокала *-е*, без обзира на то да ли имају дужину (неакцентовану односно дугосилазни акценат) на овом вокалу.

Код имена из француског језика имамо обично и дугу ултиму у номинативу:

9. Свеједно, компанија не жели да поведе парницу против *Бовеа* (В 16. 10. 1999, 41); 10. Организатори су ... у сталним преговорима са ... Пјером *Бурдијеом* (В 25. 3. 2000, 37); 11. Поседује једног *Монеа* (В 17. 5. 2000, 39); 12. јунакиња Патрика *Шамозјеа* (НИН 30. 5. 1997, 55); 13. Демантује господина *Мартинијеа* (НИН 30. 5. 1997, 39); 14. „Застава“ Жилијена *Дивијеа* (ВН 10. 12. 2002, 20); 15. Бертрану *Деланоуе* прва помоћ је указана на лицу места (ВН 7. 10. 2002, 9); 16. Филмску глуму је учила код Филип *Гареа* (ВН 9. 2. 2003, 20); 17. Истраживачка мисија Алена *Зивијеа* (Е 24. 2. 2003, 7); 18. Приписује се Лику *Моншањеу* (Е 15.1.2003, 12); 19. За тренера Жерара *Улијеа* важно је ... (Е 21. 5. 2003, 24).

Код германских имена и презимена и дуго и кратко неакцентовано *-е* је део основе:

20. Видео сам „Изабране списе Фридриха *Ничеа*“ (Тасић 2001:101); 21. Зашто на ... репертоару ... нема Петера *Хандкеа* (В 16. 10. 1999, 35); 22. Читајте *Рилкеа* ... читајте *Гетеа* (В 31. 5. 2001, 4); 23. Стварни разговори са Пшибиславом *Хийеом* (Ман I 1998:185).

Обично се тако понаша и финално *-е* код италијанских имена и презимена:

24. унука *Дочеа* (В 17. 5. 2001, 51); 25. Копредседници разговарали са *Леонеом*; Предочио сам *Ленеу* (ВН 23. 10. 2002, 4); 26. Како је Кардучи тумачио *Дантеа* (Ман I 1998:237).

Клајн у *Речнику језичких недоумица* даје промену имена *Ћузее–Ћузеја* (2002:44), по којој је финално *-е* граматички наставак, иако каже да: „имена из живих несловенских језика задржавају *-е* у свим падежима“ (2002:45). У *Српском језичком приручнику* (2004:125) наводи се промена *Ћузее–Ћузеја*, *Габријеле–Габријела*, *Николаје–Николаја* (румунско) као изузетак од правила да несловенска имена задржавају финално *-е* у парадигми. Међутим, наишли смо на примере који сведоче о непревретлости стања:

27. Паоло Малдини је изједначио рекорд земљака *Ћузееа* Бергонија по броју одиграних утакмица (ВН 21. 2. 2003, 30); 28. Чезари је радио са највећим светским режисерима Франком Зеферилијем, *Ћузееом* Торнатереом (Глас 1. 2. 2004, 14) и

29. знак дивљења за *Ћузепе* Сетембринија (Ман I 1998:231).

Ови примери потичу из различитих извора (из књижевног дела и дневне штампе). У новинским текстовима су колебања, неуједначености и одступања од нормативистичких препорука честа. У њима долазе до изражаја језичке тенденције које нису нормативно верификоване.

Финално *-е* је део основе и у примерима из других језика:

— румунског: 30. Да би се састао са *Мирчеом* Цоаном (В 31. 5. 2001, 4); 31. Свилановић са *Настасеом* (ВН 13. 1. 2003, 9);

— мађарског: 32. Била је управо везана за Ивана *Петтеа*; Чланство именује Габора *Кунцеа* (НИН 30. 5. 1997, 51); 33. Роман *Имреа* Кертеса изашао из штампе (ВН 20. 10. 2002, 20);

— шпанског: 34. у влади *Хосеа* Мариа Аснара (В 17. 5. 2001, 92); 35. Председник ... нема овлашћења да ... *Хосеа* Падиљу држи у затвору (Е 19. 12. 2003, 9); 36. Отпустио тренера *Хорхеа* Гарсерса (ВН 30. 11. 2002, 30); 37. На сајму ће бити представљена широка лепеза старих књига и рукописа укључујући и текстове посвећене *Хорхеу* Луису Борхесу (Е 16. 5. 2004, 9);

— албанског: 38. О Сокољу *Чесеу* ... не знамо ни толико (В 13. 2. 1999, 11);

— јапанског: 39. Према мишљењу јапанског писца Кеничија *Омеа* (Гиденс 2002:285); 40. мислећи при том на ... Јошиурија *Накасонеа* (В 20. 5. 2000, 39).

У примеру: 40. Цитира Шелинга, Јанг *Цеа* (Тасић 2001:45) финално *-е* је саставни део основе због једносложности имена.

Више фактора утиче на перципирање финалног *-е* као наставка или као дела основе. Пре свега треба истаћи порекло имена и презимена (односно време њиховог уласка у наш језик), дужину финалног вокала у ретким случајевима и необичност имена и презимена. Примери показују колебања у вези са перципирањем финалног *-е*, што указује на то да у свим случајевима не делују исти фактори. Имена и презимена са финалним *-е* показују најмањи степен морфолошке адаптивности, с обзиром на то да се код скоро свих имена и презимена из живих несловенских језика финално *-е* перципира као део основе.

Финални вокал *-о*

Код страних мушких имена и презимена такође постоји двојака могућност перцепције финалног вокала *-о*.

У великом броју случајева кратко (неакцентовано) финално *-о* перципира се као наставак. Најбројнија су италијанска имена, али има примера и из других романских језика:

1. учење *Вилфреда Парейта* (ПЕ 2002:117); 2. раскошно и отмено дело архитекте *Алда* Росија (Е 20. 12. 2003, 9); 3. *Алвару Рекоби* ... одузет је италијански пасош (В 8.3. 2001, 49); 4. Постаје јасно до постављања „*Роберџа Цука* ” (В 27. 5. 2000, 34); 5. у филму *Педро* Алмодовара (В 20. 5. 2000, 29); 6. рођендан *Кеиза* Обуђија (В 20. 5. 2000, 29); 7. Одлазак *Алберџа* Корде (В 31. 5. 2001, 44); 8. очајнички текстови *Умберџа Ека* (В 17. 5. 2001, 50);

Финално *-о* је наставак и код ових имена и презимена зато што морфолошки личе на наша имена типа *Марко*, *Момчило* и сл.: *Санџаго*, *Вићенцо*, *Киџино*, *Франческо*, *Масимо*, *Фигаро*, *Хуго*, *Лауро*, *Пабло*, *Рафаело*, *Леонардо*, *Мефистио*, *Кайело*, *Баричело*, *Брандо*, *Ремондино*, *Зимбардо*, *Бијађо*, *Кресјо* и сл.

У деклинацији презимена *Пикасо* допушта се двојство у перцепцији финалног вокала у зависности од тога да ли је према шпанском изговору (*Пикаса*) или према француском (*Пикасоа*) (СЈП 2004:124, Клајн 2002:130). Ми смо наишли само на пример који потврђује први случај:

9. Кратко писмо *Пабла Пикаса*; Документација сакупљена о *Паблу Пикасу* (Е 20. 4. 2004, 14).

Посматрани примери имају консонантску основу. Вокалска основа се може јавити и кад се *-о* перципира као наставак, а претходи му вокал:

10. 200 фунти за *Ромеа* (ВН 10. 12. 2002, 18); 11. „Пријатељ” *Леа* Фереа (Е 25. 1. 2003, 6).

Уколико се име завршава вокалском секвенцом *-ио* појављује се ирегуларна основа. У зависним падежима често се јавља хијатско *ј* између основинског вокала и падежног наставка. Тако добијамо консонантску основу. Хијатско *ј* се (по норми) не јавља пред вокалом *-о* из наставка за инструментал (Ивић, П. 1990:291, Клајн 2002:10,33, СЈП 2004:98). И у Правопису се прецизно дефинише писање хијатског *ј* код речи (имена) страног порекла која се завршавају на вокалску групу (2002:142). У пракси се то у великој мери поштује:

12. ангажовање *Дарија* Фоа (В 8. 3. 2001, 58); 13. према тренеру *Фабију* Капелу (В 8. 3. 2001, 58); 14. „Телевизија иде у рат” *Енија* Ремондина (ВН 5. 9. 2002, 15); 15. Публика је бурно поздравила *Мауриција* Галантеа (ВН 23. 10. 2002, 16); 16. Роман Хуана *Октавија* Пренса (ВН 30. 10. 2002, 21); 17. „Прича о обезглављеном *Иносенсију* Онесту “ (ВН 30. 10. 2002, 21); 18. Покренула је ... истрагу поводом изјаве првотимца Сантадера *Марија* Ригера; Тачно је да сам то рекао *Марију* (Е 26. 5. 2004, 27).

Примери за инструментал:

19. После сусрета са *Силвиом* Берлусконијем (ВН 31. 1. 2003, 9); 20. са Лоренс Оливијеом као *Малволиом* (Костић I 1994:513); 21. аналогија са *Хорациом* (Костић II 1994:139).

Ово, међутим, није устаљено, па се може наићи на примере у којима се не јавља хијатско *ј*, тако да имамо вокалску основу:

22. у програму *Клаудиа* Алеидале (Е 25. 1. 2003, 23); 23. „Печени народ Италије” *Клаудиа* Роси Масинија (ВН 21. 2. 2003, 20).

У пракси наилазимо на одступања од норме у примерима у којима се хијатско *ј* пише у инструменталу:

24. Милана Дудића чека паклена борба са *Клаудијом* Лопезом (ВН 30. 10. 2002, 32); 25. са *Анџонијом* Бандерасом (Е 2. 1. 2003, 41); 26. са *Силвијом* Берлусконијем на челу (Е 30. 12. 2002, 7).

Облици: *Клаудијом*, *Силвијом* и сл., представљају облике инструментала женских имена: *Клаудија*, *Силвија* (Правопис 2002:142, СЈП 2004:98), па нам у случајевима у којима се не говори о познатим личностима једино променљивост презимена указује на то да се говори о мушкој особи.

Могу се пронаћи и примери са аломорфом наставка за инструментал *-ем*:

27. разговори са *Силвијем* Берлусконијем (ВН 29. 1. 2003, 9).

Наставак *-ем* у инструменталу резервисан је за већ адаптирана имена типа *Силвије*, *Хорације* и сл., код којих је *ј* саставни део основе. Ова имена се морфолошки подударају са нашим именима типа *Миливоје*, *Радивоје*. Дакле, у пракси наилазимо на неправилну употребу варијанти падежних наставака за инструментал код ових имена. Тешко је говорити о устаљености одређеног начина обележавања у новинским текстовима. Примери показују да у истим новинским изворима имамо различите случајеве одступања од норме (Е, ВН), док у стручној литератури ових неуједначености нема (примери из: Костић 1982 и 1994).

Код имена на консонант и имена са наставком *-о* у зависним падежима долази до обличког поклапања у паровима типа *Алберт* : *Алберто*, *Роберт* : *Роберто*, *Филиј* : *Филијо* и сл. (Марковић 1958–1959:270). У овим случајевима дистинктивну улогу има акценат, тј. место акцента. Код имена са вокалским завршетком краткоузлазни акценат налази се на пенултими кроз читаву парадигму (у пракси обично краткосилазни). У овом случају име често остаје непроменљиво у комбинацији са презименом (Фекете 1971:256) или се јавља тенденција чувања финалног вокала кроз парадигму, нарочито ако су имена за говорнике српског језика необична.

Код једносложних имена и презимена финални вокал је увек део основе, тј. обличка основа се поклапа са номинативом, а граматички наставак је *-ø*. То показују примери:

28. Код *Поа* сам још давно читао (Тасић 2001:9); 29. са ћерком *Поа* Фрејзера (В 17. 5. 2001, 66); 30. на ангажовање Дарија *Фоа* (В 19. 4. 2001, 49); 31. Ратнике на филму су приказали многи од Куросаве до *Шоа* (В 20. 5. 2000, 43); 32. У шетњи са својим синовима *Ноом*, Габријелом (Лиса 12. 12. 2002, 47).

Исто се понашају и двосложна властита имена са дужином на финалном *-о*. То су пре свега имена из француског језика:

33. Жил Жакоб је сменио Оливијеа *Бароа* (В 27. 5. 2000, 30); 34. „Моји поседи“ Анрија *Мишоа* (В 19. 4. 2001, 4); 35. Када пада киша читајте *Рембоа* (В 31. 5. 2001, 4); 36. Према ... либрету ... Жака *Кокшоа* (НИН 13. 4. 2000, 8); 37. истраживача морских дубина Жака *Кусшоа* (ВН 30. 11. 20002, 17); 38. Култно остварење редитеља Жан Жака *Аноа* (Е 15. 1. 2003, 18).

Занимљива је морфолошка адаптација презимена *Иго*. У ранијим фазама развоја стандардног језика било је израженије уклапање страних имена у деклинациони систем српског језика. У текстовима са почетка 20. века презиме *Иго* је уклопљено у морфолошки систем српског језика и мења се: *Иго–Ига–Игу*.⁷ Продор све већег броја (през)имена из страних језика са дугим финалним вокалом утиче на то

⁷ Овакви облици су оправдани ако је финално *-о* кратко и неакцентовано, тј. ако презиме има дугоузлазни акценат на иницијалном слогу.

да се тај вокал перципира као део основе па је данас уобичајено *Иго–Игоа–Игоу*. Ово ћемо показати на примерима из различитих издања *Мојих сајуиџника* Јована Дучића.⁸ У једном издању (Дучић 1999) приређивач се држао оригиналног текста, док у издању из 2001. имамо напомену приређивача да су: „транскрипција и адаптација свих страних имена [...] усаглашени са данашњим српским правописом“ (Дучић 2001):

39. Није било у њих ни беса Виктора *Ига* (Дучић 1999:24) и Није било у њих ни беса Виктора *Игоа* (Дучић 2001:60);

40. Патриотске песме Виктора *Ига* (Дучић 1999:190) и Патриотске песме Виктора *Игоа* (Дучић 2001:90).

Аналогијом према именима претходно наведеног типа, и код имена и презимена из других језика *-о* је саставни део основе:

41. између (холандског) принца Јохана *Фрисоа* (Е 18. 19. 1.2003, 5); 42. По речима амбасадора *Агоа* (Глас 12. 3. 2003, 3); 43. Да отпусте *Пиџоа* (Е 25. 1. 2003, 5).

Код кинеских имена обично се *-о* перципира као део основе и кад је финални вокал кратак:

44. Неколико месеци пре *Маоа* (В 17. 6. 2000, 42); 45. (филм) Кинеза Јанг *Имоа* (ВН 4. 2. 2003, 21).

Међутим, јављају се и примери типа:

46. Према речима *Сјаоа Гуа* (ВН 22. 2. 2003, 17).

Овај пример нам показује да није увек правило да се код кинеских и јапанских имена финално *о* перципира као део основе јер је *-о* у *Гуо* граматичка морфема, па имамо једносложну основу *Гу-*.

У јапанским именима *-о* се најчешће перципира као део основе:

47. мислећи при том на *Такеоа* Фукуду (В 20. 5. 2000, 42); 48. „Принцеза Моноки“ *Хајоа* Мијазакиа (НИН 27. 6. 2000, 32); 49. између шефова држава Ро Муна и *Јорикоа* Кавагучија (Е 17. 1. 2003, 5).

Постоје примери, и то из истог текста, у којима се финално *-о* третира као део основе:

50. Споразум у Ломеу извукао је *Санкоа* (В 27. 5. 2000, 35),

а нешто ниже имамо инструментални наставак *-ом* додат сугласничкој основи *Санк-*:

51. који му је десна рука у борби са *Санком*.

Дакле, и код кинеских и код јапанских имена јавља се колебање у перципирању финалног вокала *-о*. С једне стране, делује принцип прозирности па се јавља тежња да се очува пун облик имена у свим падежима с обзиром на то да су ова имена за говорнике српског јези-

⁸ Овакву деклинацију презимена *Иго* срећемо и у текстовима Јована Скерлића, Богдана Поповића, Павла Поповића, Милана Ракића и других интелектуалаца тога времена.

ка нова и необична, а с друге стране, тежи се уклапању ових имена у систем деklinације српских имена и презимена.

За перципирање финалног *-о* као дела основе пресудна је једно-сложност имена, дуг финални слог код вишесложних имена, необичност и порекло имена. Јапанска и кинеска и друга далекоисточна имена придружују финално *-о* основи и кад на њему нема дужине, а у осталим случајевима кратко неакцентовано *-о* је граматички наставак. За разлику од имена и презимена са финалним *-е*, имена и презимена са финалним вокалом *-о* показују већи степен морфолошке адаптивности.

Финални вокали *-и* и *-у*

Улазак имена и презимена са финалним *-и* и *-у* у наш језик представља својеврсну иновацију. Ови вокали нису флективна обележја наших властитих имена (а ни апелатива), тако да је ове вокале тешко перципирати као наставке. „Свака страна именица која уђе у изражајни инвентар нашег језика, уколико задржи у ном. синг. завршетак *-у* или *-и*, носи у свим парадигматским облицима тај завршетак као део основе, тј. улази у категорију оних наших именица којима је номинативни наставак *-џ*: *инџервју/инџервјуа*, *џири/џирија* и сл.“ (Ивић, М. 1960:194–195).

Перципирање *-и* и *-у* као дела основе условљено је непостојањем деklinационог типа чија би граматичка обележја номинатива јединице били вокали *-и* и *-у*, тј. са којима би се ове именице формално (облички) и граматички поклопиле.

Сва страна имена и презимена, без обзира на то да ли су једно-сложна или вишесложна, без обзира на то да ли је финални вокал дуг и без обзира на порекло, задржавају ове вокале као део основе у парадигми. Она облички остају непромењена, а на морфолошком плану имају нулту морфему као обележје номинатива (Вукомановић 1997:230).

Имена и презимена са финалним *-и* имају ирегуларну основу јер у зависним падежима пред наставком добијају хијатско *ј*:

1. Читајте *Лесвија* Строса (В 31. 5. 2001, 4); 2. Објавио је оптужбу против *Хенрија* Кисинџера (В 31. 5. 2001, 51); 3. „Човек и жена“ *Тонија* Парсона (ВН 30. 12. 2002, 20); 4. У филму *Бетија* Томаса игра Овен Вилсон (ВН 29. 1. 2003, 9); 5. Рејчел Хантер раскинула са *Робијем* Вилијамсом (ВН 21. 2. 2003, 18); 6. хашки сусрет између бившег амбасадора снага НАТО генерала *Веслија* Кларка (Е 18. 12. 2003, 21).

Овако се мењају и друга страна имена и хипокористици на *-и*: *Анри*, *Весли*, *Вили*, *Вуди*, *Гари*, *Грегори*, *Јошаури*, *Кејчи*, *Кофи*, *Луиђи*, *Монџи*, *Педи*, *Сџиви*, *Текеши*, *Тимоџи*, *Томи*, *Тони*, *Хари*, *Цереми*, *Цери*, *Цими*, *Џони* и сл. Исту морфолошку структуру имају и домаћи хипокористици и надимци: *Боки*, *Зоки*, *Лици*, *Маки*, *Мици*, *Пеки* и сл., при чему су мушки деklinабилни (I врста), а женски су недеklinабилни.

Исто је и код презимена уз мушка имена:

7. Уз Шона *Конерија* играју (Е 15. 1. 2003, 13); 8. Прича Дениса *Барија* (ВНТВ 21. 2. 2003, 3); 9. УМНИК пазе на *Тачија* (ВН 21. 2. 2003, 1); 10. изузеће судије Алфонса *Орија* (ВН 30. 1. 2003, 10); 11. насртај Франческа *Тошија* (ВН 30. 10. 2002, 32); 12. у дућану крај трафике са избледелим постером Бруса *Лија* (Тасић 2001:67); 13. Београдска публика ће на овом рециталу оперских арија чути дела: Моцарта, *Висалдија*, Штрауса, *Пучинија* (Е 18.12.2003, 19); 14. Разговарали су са америчком звездом Џорџом *Клунијем* (Е 20.12.2003, 15); 15. Кина је именовала Нинг Фокуија (Е 19.12.2003, 9).

Код кинеских имена наилазимо и на неправилне облике без хитског *j*, што је највероватније тенденција да се сачува изворни облик:

16. Присилио је председника Ли Тенг *Хуна* (В 25. 3. 2000, 41); 17. означивши председника *Ли* као главног кривца (В 25. 3. 2000, 42).

Код страних имена и презимена са финалним -у у номинативу имамо граматички наставак -*а*, а финални вокал остаје кроз парадигму као део основе, па имамо вокалску основу:

1. Они који добро познају *Хјуа* Гранта тврде (ВН 9. 3. 2003, 31); 2. снабдевање оружјем диктатора *Момбуџуа* (НИН 30. 5. 1997, 48); 3. О томе говори филм *Ендруа* Никола (Е 22. 1. 2003, 16); 4. око младог репрезентативца Енглеске *Метјуа* Агсона (Е 22. 1. 2003, 21); 5. многи Срби маштају да председник оде попут *Чаушескуа* (В 25. 3. 2000, 20); 6. Заснивају се на информацији *Абуа* Мусаба Зарковија (ВН 23. 1. 2003, 21); 7. Изложба представља радове Криса *Шоуа* (В 31. 5. 2001, 49); 8. За разлику од свог претходника Андреаса *Папандреуа* (НИН 13. 4. 2000, 46); 9. приповетке Сола *Белоуа* (ВН 7. 10. 2002, 22); 10. Дуге цеве Агима *Чекуа* (ВН 13. 12. 2002, 2); 11. Зашто је Данијел Спенсер љут на Расела *Кроуа*? (ВН 25. 12. 2002, 24).

Код страних мушких имена и презимена на -и и -у нема колебања у вези са перцепцијом финалних вокала. Они су увек део основе због немогућности обличке адаптације.

(Не)деклинабилност страних мушких имена на вокал у комбинацији имена са презименом

У текстовима често наилазимо на употребу недеклинираног страног мушког имена и поред препоруке да „страна мушка имена испред презимена не треба остављати непромењена“ (Клајн 2002:65)⁹. Ми ћемо посматрати само имена са вокалским завршетком.

Највише је оваквих имена са финалним вокалом -и:

1. Професора *Тимоши* Пинкстона... издавало је (НИН 13. 4. 2000, 45); 2. Разговор са *Грегори* Пеком (В 27. 5. 2000, 31); 3. израз *Цери* Демпсија (В 31. 5. 2001, 11); 4. Код *Лари* Кларка (ВН 30. 9. 2002, 20); 5. Помињу се имена Срђе Димитријевића и „Грофа“ *Ђани* Виталија (ВН 6. 10. 2002, 22); 6. под вођством *Ами* Фламера и *Кудси* Ергунера (ВН 7. 10. 2002, 22); 7. Ксенија снима сцену са *Цереми* Ајронсом (ВН 7. 10. 2002, 22); 8. Возило

⁹ О овоме су детаљније писали Светозар Марковић (1958–1959) и Мирјана Соколовић (1999).

портпарола УМНИК-а полиције *Соџи* Идоуа (ВН 22. 2. 2003, 1); 9. Волела бих да заиграм у комаду *Тенеси* Вилијамса (ВН 22. 2. 2003, 20); 10. речи ... новог техничког директора *Џефри* Вилиса (Е 15. 1. 2003, 21).

Као илустрацију неуједначености употребе деклинираних и недеклинираних имена уз презимена у истом броју дневног листа навешћемо пример из Вечерњих новости од 21. 2. 2003. године:

11. на захтев *Педија* Ешдауна (3) : 12. после састанка са високим представником за БиХ *Педи* Ешдауном (9).

Забележено је да имена која се завршавају на друге вокале остају недеклинирана:

— на вокал *-е*:

13. „Међучин“ *Рене* Клера (ВН 10. 12. 2002, 20); 14. Документарна серија потрошила је пет година мукотрпног рада продуцента и редитеља *Кене* Бернса (ВНТВ 21. 2. 2003, 30);

— на вокал *-о*:

15. за један меч надмашио *Жоао* Пинта (В 17. 5. 2001, 66); 16. Између шефа државе *Ро* Муна и Јорикоа Кавагуџија (Е 17. 1. 2003, 5).

Код вишечланих имена постоји тенденција да се прва два дела не деклинирају, па се понашају као полусложенице. Ово је често код двочланих и трочланих кинеских и других далекоисточних имена:

17. пре свега земљака *Цаи* Ланнг Минга (В 20. 5. 2000, 31); 18. или су после толико година *Ли* Пенгу опростили (В 17. 6. 2000, 18); 19. Присилио (је) председника *Ли* Тенг Коиа (В 25. 3. 2000, 41); 20. Кисинцер са *Мао* Цетунгом у Пекингу (В 31. 5. 2001, 52); 21. са изаслаником изабраног председника Роха *Му* Хјуна (Е 25. 1. 2003, 5); 22. На корицама превода *Горског вијенца* на јапански, поред Његошевог имена налазе се и имена *Казуо* Танаке и *Хироши Јамасаки*-Вукелића; домаћин господина *Казуо* Танаке (Е 15. 4. 2004, 14).

Овакви примери су бројни и могу се срести у различитим текстовима. Колебања ове врсте нарочито су честа у деклинацији имена и презимена личности из јавног живота, што је условљено фреквентном употребом тих имена у медијима. Светозар Марковић (1958–1959) истиче да се може пратити тенденција деклинирања или недеклинирања имена уз презиме у појединим дневним листовима, па се може говорити о устаљеној пракси за поједина гласила. На основу посматраних примера (којих нема много јер су искључена имена на консонант, а детаљније поређење међу листовима нисмо вршили) такве закључке не можемо донети, већ само указујемо на неуједначеност.

Закључна разматрања

На перципирање финалног вокала као дела основе или као грамаптичког наставка у деклинацији страних мушких имена и презимена утиче више фактора. Не може се утврдити јединствен фактор, нити код свих финалних вокала делују исти фактори.

На перципирање финалног вокала као дела основе утичу следећи фактори:

1. (НЕ)МОГУЋНОСТ ОБЛИЧКЕ АДАПТАЦИЈЕ. Сва властита имена и презимена која се завршавају на *-и* и *-у* (*Хари*, *Кроу*) овај вокал имају као део основе. У српском језику не постоји група именица са којом би се облички поклопила, тако да она „не пролазе кроз процес обличке адаптације коју диктира морфолошки систем српског језика, већ остају у свом изворном алоглотском облику“ (Вукомановић 1997:230). Имена са финалним *-а*, *-е*, *-о* подударају се формално са осталим именима на вокал у српском језику, али се на плану морфолошке структуре нису сва адаптирала.

2. ПРОЗИРНОСТ. Необичност неког имена или презимена за говорнике српског језика и подударање облика зависних падежа ових имена са облицима зависних падежа имена на консонант или неки други вокал могу утицати на чување финалних вокала *-а*, *-е*, *-о* у основи (*Франсоа* : *Франсо*, кинеска, јапанска имена и сл.).

3. БРОЈ СЛОГОВА. Сва једносложна имена чувају финални вокал кроз парадигму (*Ма*, *Це*, *Цо*), док се код двосложних и вишесложних имена и презимена тај вокал може перципирати и као граматички наставак.

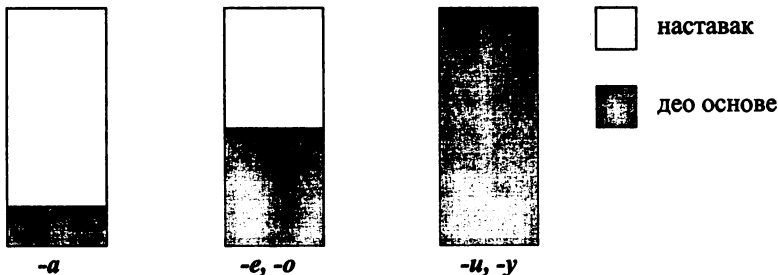
4. ПРОЗОДИЈСКИ ФАКТОР. Сва имена и презимена која имају дуг финални вокал чувају овај вокал као део основе (*Марџ*, *Ренџ*, *Кокџ*). Финални вокал се перципира као граматички наставак код имена и презимена са кратким неакцентованим финалним вокалом (*Марсија*, *Алберџо*), али само онда када име није необично.

5. ПОРЕКЛО. Код имена и презимена на *-е* која потичу из живих несловенских језика (*Хајне*) финално *-е* је део основе, док је код имена из класичних језика наставак (*Перикле*, *Хорације*). Такође, код имена која потичу из кинеског, јапанског или других далекоисточних језика финални вокали *-е* и *-о* перципирају се као део основе (*Оме*, *Пакео*), што је у вези са прозирношћу.

Може се успоставити следећи систем, уз напомену да ниједан фактор није довољан, него се они укрштају и да у готово свим случајевима наилазимо на одступања у пракси.

Финални вокал	Део основе		Наставак	Колебања
<i>-а</i>	једносложна имена необична и нова имена	дуг финални вокал	кратак финални вокал	+
<i>-е</i>		имена из живих језика (без обзира на то да ли је финални вокал дуг)	класични језици изузетно ретко код имена из живих језика ако је финални вокал кратак	+
<i>-о</i>		дуг финални вокал	кратак финални вокал	+
		кинеска и јапанска имена		
<i>-и</i>	увек		—	—
<i>-у</i>	увек		—	—

Вокали *-и* и *-у* увек се перципирају као део основе, вокали *-е* и *-о* перципирају се двојако у зависности од наведених фактора, док се вокал *-а* перципира увек као део основе ако је дуг (нпр. *Марџ/Марџа*), а ретко ако је кратак. То се апроксимативно може представити на следећи начин:

У новинским текстовима имена често остају недеklinирана у комбинацији са презименом. Имена на *-и* показују највећу тенденцију ка томе, а ово је честа појава и код вишесложних кинеских и јапанских имена.

Може се посматрати и какав утицај на граматичком плану оставља улазак страних имена и презимена у српски језик. Чувањем финалних вокала *-а, -е, -о, -и* и *-у* кроз парадигму као дела основе уносе се новине у систем основа јер се на тај начин добијају вокалске основе (уколико се не јавља хијатско *j*, као у неким наведеним случајевима). Обогаћен је и инвентар финалних вокалских фонема. Поред *-е, -о* и *-а*, сада се у овој позицији могу срести и *-и* и *-у*. С друге стране, на граматичком плану не долази до измене система флективних морфема, јер имамо номинативни наставак *-ø* код именица са финалним *-и* и *-у* и код именица на *-а, -е* и *-о* код којих се финални вокал перципира као део основе.

ИЗВОРИ

- Будимир–Флашар 1978: Милан Будимир, Мирон Флашар, *Преглед римске књижевности*, Београд, Научна књига.
- ВН: Вечерње новости (дневне новине)
- ВНТВ: Вечерње новости ТВ додатак (недељно)
- В: Време (недељник)
- Гиденс 2002: Anthony Giddens, *Социологија*, Београд.
- Глас: Глас (дневне новине)
- Дучић 1999: *Моји сајушници; Стиаза поред љуџа*, Зоран Стојановић (за издавача), Београд, Мандарин.
- Дучић 2001: *Моји сајушници : књижевна обличја*, Дела Јована Дучића, Четврти том, приредно Новица Петковић, Београд–Подгорица–Требиње, Рад–Октоих–Дучићеве вечери поезије.
- Ђурић 1982: Милош Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Е: Експрес (дневне новине)

- Ивић, П. 1998: Павле Ивић, „Предговор“ у: Пол-Луј Тома, *Говор Ниша и околних села, Српски дијалектолошки зборник XLV*, Београд.
- Костић 1982: Војислав Костић, *Хамлет*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Костић 1994: Војислав Костић, *Сиваралаштво Вилема Шекспира*, I и II, Београд, СКЗ.
- Лиса: Лиса (недељник)
- Ман I и II 1998: Томас Ман, *Чаробни брег*, I и II, с немачког превели Др Милош Ђорђевић, Никола Половина, Београд, Verzaipress.
- НИН: НИН (недељник)
- ПЕ 2002: Драгољуб Драгишић, Богдан Илић, Бранко Медојевић, *Политичка економија*, Београд.
- Тасић 2001: Владимир Тасић, *Ојрошћајни дар: Кончерто*, Нови Сад, Светови.
- Тома-Анђелковић 1997: Пол-Луј Тома, Сава Анђелковић, „Збирни бројеви и Pluralia tantum у Нишу и околним селима“, *О српским народним говорима*, Деспотовац, 69–76.

КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Вукомановић 1997: Славко Вукомановић, „О лексичкој и морфолошкој структури именица страног порекла у српском језику“, *Научни састај слависта у Вукове дане 26/2*, Београд, 219–230.
- Гортан-Премк 1997: Даринка Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*, Београд.
- Ивић, М. 1960: Милка Ивић, „Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику“, *Наш језик X*, св. 7–10, Београд, 192–211.
- Ивић, М. 1966: Милка Ивић, „Типови именичког рода у српскохрватском књижевном језику“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику IX*, Нови Сад, 41–47.
- Ивић, П. 1990: Павле Ивић, „Систем падежних наставака именица у српскохрватском језику“, *О језику некадашњем и садашњем*, Београд–Приштина, 286–309.
- Игњатовић 1963: Душанка Игњатовић, „Новине у морфологији унесене најновијим именицама страног порекла“, *Наш језик XIII*, св. 3–5, Београд, 208–224.
- Клајн 2002: Иван Клајн, *Речник језичких недоумица*, Београд.
- Марковић 1958–1959: Светозар Марковић, „Из правописне праксе: промена туђих личних имена и презимена“, *Наш језик IX*, св. 7–10, Београд, 265–273.
- Николић 1995–1996: Мирослав Николић, „Недеклинабилне именице у српском језику“, *Наш језик XXX*, св. 1–5, Београд, 15–43.
- Правопис 2002: *Правопис српскога језика*, приредили Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурница, Нови Сад, Матица српска.
- Прћић 1995: Твртко Прћић, „Адаптација енглеских имена у нашој свакодневной пракси“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXVIII/2*, Нови Сад, 169–181.
- СЈП 2004: Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић, *Српски језички приручник*, Београд, Београдска књига.
- Соколовић 1999: Мирјана Соколовић, „О променљивости страних властитих имена у језику штампе“, *Актуелни проблеми граматишке српског језика*, Зборник радова са научног скупа, Суботица–Београд, 153–158.
- Станојчић–Поповић 2000: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматишка српскога језика*, Уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе, Београд.
- Фекете 1971: Егон Фекете, „Нешто о деклинацији властитих именица страног порекла у нашем језику“, *Наш језик XVIII*, св. 4–5, Београд, 250–262.
- Шипка 1984: Милан Шипка, „Деклинација именица типа лото и цудо“, *Књижевни језик*, 13, бр. 4, Сарајево, 227–230.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Marina Spasojević

**PERZEPTION DES AUSLAUTENDEN VOKALS IN DER DEKLINATION
DER FREMDEN, MASKULINEN VOR-UND FAMILIENNAMEN**

Die vorliegende Arbeit zieht die morphologische Anpassungsfähigkeit der fremden, nicht-slawischen maskulinen Vornamen und Familiennamen in Betracht, deren Auslaut ein Vokal ist.

Um eine möglichst genauere Darstellung zu erreichen, versucht die Arbeit aufgrund der analysierten Beispiele aus den Zeitungsartikeln, literarischen Werken und der wissenschaftlichen Literatur diejenigen Faktoren festzustellen und zu systematisieren, die die Perzeption des auslautenden, als Teil des Wortstammes oder als Flexionsendung vorkommenden Vokals in der Deklination dieser fremden maskulinen Vor- und Familiennamen beeinflussen.